[א]וחייב במתנות ורבי יוסי פוטר מת אחד מהן ר"ט אומר יחלוקו ר"ע אומר [ב]המוציא מחבירו עליו הראיה [ג]זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום:

גמ' אמרי דבי רבי ינאי לרבי יוסי הגלילי שמעינן ליה דאמר (א)אפשר לצמצם בידי שמים וכ"ש בידי אדם ורבנן בידי שמים אי אפשר לצמצם בידי אדם מאי ת"ש [ד]חוט של סיקרא חוגרו באמצע להבדיל בין דמים העליונים ובין דמים התחתונים ואי אמרת אי אפשר לצמצם בידי אדם זימנין דקא יהיב עליונים למטה ותחתונים למעלה דמרווח בה פורתא. תא שמע ממדת כלים ממדת מזבח (ב)שאני התם דרחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית למיעבד ניחא ליה [ה]הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל אמר רב קטינא ת"ש [ו]חלקו לשנים והן שוין שניהן טמאים לפי שאי אפשר לצמצם אמר רב כהנא שאני כלי חרס הואיל ויש בו גומות ת"ש [ז]נמצא מכוון בין שתי עיירות שתיהן מביאות שתי עגלות דברי ר"א מ"ט לאו משום דקסבר בידי אדם אפשר לצמצם וקרובה ואפילו קרובות לא ר' אליעזר סבר

וחייב במתנות. כשישחטנו יתן לכהן את הזרוע והלחיים והקבה ומשנה היא זו: **ור' יוסי פוטר.** מפרש בגמ' (יח.): **יחלוקו.** דחזר בו ר"ט ממאי דאמר לעיל כדמפרש בגמ' (יח:) דס"ל דאפילו כשהן חיין מעלין את היפה בדמים (א) לשניהם שיחלקו בשניהם הלכך מת אחד מהן יחלוקו את החי: **זכר ונקבה אין כאן (ב) כלום לכהן.** דשמא נקבה יצאה תחלה והמוציא מחבירו עליו הראיה. והכא אפילו רבי טרפון מודה דהתם הוא דפליג משום דוודאי חד מינייהו לכהן הלכך יפה כחו לחלוק בשוה אבל הכא הורע כחו דשמא לא שייכא בכורה כלל ומיהו ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכלנו דספק הוא: **גמ' אפשר לצמצם בידי שמים.** כגון הך לידה ואע"ג דאין מקפידין בכך: **וכל שכן בידי אדם.** דמתכוונין לצמצם שום מדה או שום דבר דוודאי אפשר לצמצם: **בידי אדם.** שמתכוונין ומודדין כדי לצמצם מאי אפשר לצמצם או לא: **חוגרו.** למזבח באמצע גובהו (ג) הוא: **קיהיב.** דמים עליונים הראוים להנתן למעלה מאמצעיתו יקא יהיב להו למטה דשמא לא צמצמו יפה ועשו את החוט למטה מאמצעיתו הרבה וכי נותנין דמים עליונים למעלה מן החוט מעט איכא למימר למטה מאמצעיתו הוא: **ותחתונים למעלה.** דשמא למעלה מאמצעיתו נתנו את החוט: **דמרווח ביה פורתא.** לעולם א"א לצמצם והכא כגון שעשו את החוט רחב מאחר שמדדו והתחילוהו באמצע הרחיבוהו למטה ולמעלה דממה נפשך למטה דידיה הוי תחתונו של מזבח ולמעלה דידיה הוי עליונו בלא שום ספיקא: **מ"ש ממדת כלים.** דאמר רחמנא (שמות כה) ועשית שלחן אלמא צמצמו יפה ועשאוהו באמותיו מצומצמות: **שאני התם דאמר רחמנא עביד ובכל היכא דמצית למיעבד ניחא ליה.** ולעולם לא צמצמו יפה: **הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל.** כל מלאכת התבנית דוד אמרו לפסוק זה. ולא גרסינן ליה הכא: **חלקו לשנים.** תנור שנטמא יחלקו לשנים והן שוין טמאין דאי אפשר לצמצם ובכל חד יחד איכא למימר הכא איכא רובא וקי"ל תנור שיריו כרובו בהעור והרוטב (חולין דף קכד.): **ויש בו גומות.** שאינו נחלק בשוה אלא כששוברין אותו מתיכות (קרקע) בולטות בו ויעשה בזה גומא וכן במקומות הרבה והילכך אי אפשר לשער אותן בליטות: **נמצא.** חלל מכוון בין שתי עיירות שאין זו קרובה לו יותר מזו כלום: **אפשר לצמצם.** ולמדוד יפה (ו)כיוונו שתיהן קרובות זו (ז)כזו וקסבר קרובה דכתב בקרא (דברים כא) הקרובה אל החלל אפילו קרובות משמע שאם יש שתים קרובות לו בשוה שתיהן עורפות דאי אי אפשר לצמצם אלא ודאי אחת קרובה מחברתה אמאי מביאות שתי עגלות יביאו אחת בשותפות כדאמרינן לקמן (יח.) ויתנו ויאמרו בני האחת אם אתם קרובים ממנו יהא חלקנו מחול לכם ותכפר עליכם ואם אנחנו קרובים מכם חלקכם יהא שלנו ויתכפר עלינו:

זכר ונקבה אין לכהן כלום. (ח)ואפילו יצא שני ראשים כאחד קאי ומודה ר' יוסי הגלילי הכא דאע"ג דאפילו אי כולי' רחם מיקדשי מ"מ מין במינו אינו חוצץ כדאמר בפ"ק (לעיל דף ט.) הכא שהיא נקבה והויא פטר רחם כמוה בטלה בכורתו לגמרי ולא דמי להאי דפ' בהמה המקשה (חולין דף ע.) כרכתו אמותו והוציאתו דהתם איירי כדנפק הוא דרך ראשו והיא דרך מרגלותיה דלא הויא איהי פטר רחם: **אפשר** לצמצם בידי שמים. פי' בקונטרס כגון הך לידה דאע"ג דאין מקפידין בכך וכ"ש בידי אדם כשמתכוונים לצמצם שום מדה או שום דבר דודאי אפשר לצמצם וקשה לר"י כי קא מבעיא ליה לרבנן דבידי שמים א"א לצמצם בידי אדם מאי היכי פשיט (ט)מצמצם מכוון בין שתי עיירות הא על כרחך נהי דיכולין לצמצם הדבר כשמתכוונין למדוד מ"מ לרבנן א"א שיהא הדבר מצומצם בין שתי עיירות דכיון דבידי שמים הוא שמעצמו נפל שם מתחלה ולא נתעסקו עליו למדוד ולהניחו שם מכוון ונראה (י)לר"י דאפילו למ"ד א"א לצמצם בידי (כ)שמים אף שפעמים שנמדד בו שהוא מצומצם אלא ה"ק אי אפשר לברר לצמצם שבידי שמים כגון לידה דהכא שאין פנאי לברר ולדקדק אי זה יצא תחלה ולכך אין שניהן לכהן אבל בידי אדם שיש שהות לברר מיבעיא לן יפשיט ליה מנמצא מכוון בין שתי עיירות דאי אמרת אי אפשר לברר אם הוא מצומצם אע"ג דפעמים דזימנין דמיקרי שהוא מצומצם כיון דאי אפשר להבחין לא יביאו שתי העגלות מספק דמילתא דלא שכיחא היא ואין לנו לתלות מספק שאירע כן ומסקנא פשטינן דלרבנן אי אפשר לצמצם (ל)ואפילו (ג) אדם ומתוך הא דפליגי אמוראי בפ"ק דעירובין (דף טז:) בפרוץ כעומד ופ"ב דחולין (דף כח.) במחצה על מחצה כרוב היה נראה דהלכה כרבי יוסי הגלילי דאפשר לצמצם בכל המדות בידי אדם ואין לומר דקרי פרוץ כעומד כשדומה לנו שהם שוים דאף על גב דשמא אינם שוים וכן מחצה על מחצה דשחיטה דהא מפרש טעמא דלא הוי כרוב וכעומד משום דאמר רחמנא למשה שחוט רובא וגדור רובא דתיפוק לי דבלאו הכי היה אסור מספק משום דשמא שייר רובא והא דפריך בגיטין בפרק הזורק (דף עח.) והא א"א לצמצם גבי מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת דמפרש כגון דאתו תרוייהו בהדי הדדי בארבע אמות ואפי' יהא הלכה כר' יוסי הגלילי מ"מ דוחק הוא להעמיד המשנה בכך שאין רגילות להיות הדבר מצומצם ויצמצמא לא כוונו בבת אחת לבא וכפ' שבועת העדות (שבועות דף לג.) גבי כפרו שניהם כאחת פריך והא אי אפשר לצמצם ומשני הא מני רבי יוסי הגלילי ור' יוחנן משני אפילו תימא רבנן כו' משמע דאין הלכה כר' יוסי הגלילי וכן בפ' ארבעה אחין (יבמות דף כח.) גבי אחיות איני יודע מי שנאן אמרינן אליבא דרבי יוחנן לא סתים לן תנא כר' יוסי הגלילי לכך נראה דבידי שמים אין הלכה כמותו והך דשבועות וד' אמין הוו בידי שמים אבל בידי אדם הלכה כמותו כדמוכחא ההיא דחולין ועירובין וא"ת הא דאמרינן בפ"ק דעירובין (דף ה:) לחי המושך מדופנו של מבוי פחות מד' אמות אין צריך לחי אחר להתירו וארבע אמות צריך לחי אחר להתירו וקאמר רב הונא (ד) בר' יהושע לא אמרן אלא במבוי(מ) ז' ניתר בעומד מרובה על הפרוץ רב אשי אמר מבוי ח' לא צריך לחי מה נפשך אי עומד נפיש ניתר בעומד מרובה על הפרוץ ואי פרוץ נפיש נדון משום לחי פירוש דאם כן אין בלחי (נ)עשרה אמות מאי אמרת דשוו תרווייהו כי הדדי הוה ליה ספק דבריהם ולהקל משמע דאי אפשר לברר הדבר ויש לומר דלעולם אפשר למדוד אלא לא הטריחו חכמים למדוד שם מספק כיון דבין עומד נפיש בין פרוץ נפיש ליכא חשש איסור אא"כ הם שוים ומילתא דלא שכיחא היא ומכל מקום אם היה איסורא דאורייתא היה אסור כיון שאפשר למדוד (ס)וזה אין להקשות על רב אשי כי שוו כי הדדי נמי לשתרי דקיימא לן פרוץ כעומד מותר דהתם קאי על רב הונא בריה דרב יהושע דסבירא ליה פרוץ כעומד אסור והרב רבי שמעון מיינבלא היה מפרש (ה) דפרוץ כעומד ומחצה על מחצה כרוב סברי כרבנן דאי אפשר לצמצם אפילו בידי אדם ומאן דשרי (ג) כשדומה לנו שהפרוץ כעומד (ע)משום דאימר פרוץ מרובה ואם תמצא לומר שהם שוים רחמנא אמר גדור רובא ובענין זה יש לפרש ההוא דמחצה על מחצה כרוב והשתא ניחא טפי ההיא דספק דבריהם להקל כיון דאי אפשר למדוד אבל קשיא לרבי דמשמע דספיקא דאורייתא היא אסור מטעם חששא בעלמא דשמא הם שוים אע"ג (ד) דאי עומד נפיש מותר ואי פרוץ נפיש מותר וא"כ היכי דייק (ו) מנמצא מכוון בין שתי עיירות התם נמי אע"ג דאי אפשר לכוון ולצמצם מודו רבנן למביאות שתי עגלות משום חששא דאורייתא דשמא הם שוים ועוד דמאן דאמר פרוץ כעומד לא אסר אלא מטעם (פ)דא"ל דשרי משום דאמר רחמנא למשה לא תשייר רובא ולא אסר מטעם דשמא הפרוץ מרובה ואם כן היה לא אפילו הוי ספק דאורייתא תישתרי כיון דבין פרוץ (ז) (מעומד) נפיש בין עומד נפיש מותר ומהא דפריך בההיא שמעתא דפרוץ כעומד והא אפשר לצמצם וגבי אם יש ריוח בינייהו (סוכה דף טו:) אין לדקדק שום דבר דלרבינו חננאל גריס והא לא אפשר לצמצם וכן רבינו (ח) תם ולרבינו תם נמי אין ראיה שהיה הלכה כן דלא הוי כמו לא אפשר לצמצם כלומר לא אפשר לצמצם בשום ענין שלא יהא אויר משהו בין הסכך לסכך כמו (צ)שפירש שם ובההיא דסוף מכילתין (דף ס.) יצאו שנים בעשירי וקראו עשירי משמע דסבר ליה כרבי יוסי הגלילי אפילו בידי שמים דלא כרבנן דא"א לצמצם

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פ"ט מהל' בכורים הלכה ג:

מו ב ג מיי' פ"ב מהל' בכורות הלכה ה טוש"ע י"ד סימן שיח סעיף א:

מז ד מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הל' ט:

מח ה מיי' פע"ו מהל' כלים הלכה ג:

◆

תורה אור השלם

ו. הכל בכתב מיד יי עלי השכיל כל מלאכות התבנית:

דברי הימים א כח יט

◆

שיטה מקובצת

א) שאני התם דרחמנא אמר עביד נ"א בס"י שאני התם דרחמנא אמר דכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל והביו': ב) וחייב במתנות וכו' ישחט משנה היא זו ע"כ ואתיא כסתמא כר"ע תוס' חיצוניות להכי קאמר בגמ' לקמן מ"ש דר"ע אע"פ שלא הוזכר במתניתין: ג) כשדומה לנו שהפרוץ כעומד ומאן דשרי משום דאימר עומד מרובה ואם ת"ל שהן שוין רחמנא אמר לא תפרוץ רובא ומאן דאסר אמר גדור רובא וכו': ד) דאי עומד נפיש מותר. עיין בתוס' חולין כ"ח ב' וז"ל הרא"ש ז"ל והוא אכתי קשה למה לי ספק דבריהם אפי' בדאורייתא לישתרי דהא"ג היתר מצוי טפי דלא משכחת לה לאיסורא אלא בצמצום אבל אי עומד נפיש ואי פרוץ נפיש שרי וי"ל דאכתי איכא צד לאיסורא כיון דאי אפשר לצמצם שמא לא צמצם ח' אמות של המבוי ואיכא טפי מח' אמות ואפשר דפרוץ מרובה וגם העומד הוי ד' אמות. מיהו קשה לפי' הר"י דייק לעיל מנמצא מכוון בין ב' עיירות דאפשר לצמצם דילמא לעולם א"א לצמצם ואפ"ה מביאין ב' עגלות משום חשש דאורייתא שמא וכו' ע"כ: ה) דאמר ליה רחמנא למשה גדור רובא שחוט רובא ואיכא למתלי טפי לאסור מלהתיר אבל אי הוה למתלי טפי להתיר מלאסור היה מותר בראשכחן למאן דשרי משום דא"ל רחמנא למשה תשתרי כיון דבין פרוץ נפיש וכו':

◆

רבינו גרשום

נאכל לישראל תם אלא במומו וחייב במתנות כדמפרש בגמרא משום דכהן בא עליו משני צדדין: ר' יוסי פוטר. מן המתנות כדמפרש בגמ' שהרי חליפין ביד כהן ושריוה רבנן כמאן דזבניה ליה כהן במומיה: מת אחד מהם. כלומר שלא הספיק ליתן לכהן עד שמת אחד יחלוקו החי: ר' עקיבא אומר. לא יחלוקו אלא של ישראל הוא אם לא יביא הכהן ראיה שהיה בכור: זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. דאין ידוע איזה יצא ראשון וירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעלים: שני זכרים ונקבה שאחת ילדה זכר ונקבה והאחרת ילדה זכר ונקבה אחד לכהן מכה נפשך ואחד לו שאין ידוע אם הזכר יצא ראשון או הנקבה: ר' עקיבא אומר משמיעני בינייהו. כדמפרש בגמ' ראשון לכהן ובינייהו דישראל שקיל המובחר:

מסורת הש"ס

א) יבמות יט. כח. שבועות לג. [לעיל ט. לקמן יח.], ב) זבחים נג. מנחות נו: מדות פ"ג מ"א, ג) חולין כח., ד) תוספתא דנגעים פ"ו יבי' סוטה מה:, ה) גיטהו הפ"ד ואח"כ מה"ד אם קיהיב. נ"ק, ו) וכוונו שמחיכן קרובות. נ"ק, ז) כ"ה: כו [וכ"ה: לאו], ח) מיצאו שני ראשים. נ"ק, ט) דאפשר לצמצם ממכוין. נ"ק, י) נ"א לר"ת, כ) שמים פעמים שנמצא בו. נ"ק, ל) ואפילו בידי אדם. נ"ק, מ) מי אבל במבוי ז'. נ"ק, נ) ד' אמות. נ"ק, ס) ומזה. נ"ק, ע) משום דאימר עומד מרובה ואת"ל שהם שוים רחמנא אמר לא תפרוץ רובא ומאן דאסר משום דאימר פרוץ מרובה ואת"ל כי כל"ל. נ"ק, פ) נ"ק מ"א, צ) דעלמא. נ"ק, ק) שפירשתי. נ"ק,

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יחלוקו וכו' את היפה בדמים וחולקים את הדמים דלשניהם יש חלק בשניהם הילכך: (ב) ד"ה זכר וכו' אין לכהן כלום דשמא: (ג) תוס' ד"ה אפשר וכו' ואפילו בידי אדם ומתוך וכו' ואע"ג דשמא: (ד) בא"ד וקאמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא במבוי שמנה אבל במבוי ז' ניתר בעומד מרובה וכו' דא"כ אין בלחי ארבע אמות: (ה) בא"ד והרב ר' שמעון מיינבל"א היה מפרש דהני אמוראי דפרוץ כעומד וכו' ומאן דשרי כשדומה לנו שהפרוץ כעומד משום דאימור העומד מרובה ואת"ל שהם שוים רחמנא אמר לא תשייר רובא ומאן דאסר משום דאימור פרוץ מרובה ואת"ל שהם שוים וכו': (ו) בא"ד ואם כן היכי דייק מההיא דנמצא מכוון בין שתי עיירות דבידי אדם אפשר לצמצם התם נמי אע"ג: (ז) בא"ד כיון דבין פרוץ נפיש כל"ל ותיבת מעומד נמחק: (ח) בא"ד דרבינו חננאל גריס והא לא אפשר לצמצם וכן רבינו תם ולגירסתם נמי אין ראיה וכו' כמו שפירשתי שם בהגה"ה:

◆

מוסף רש"י

בין דמים העליונים. חטאת בהמה למעלה מן החוט וחטאת העוף למטה ועולת העוף למעלה ועולת בהמה למטה וטעמא מפרש בתורת כהנים ובמסכת זבחים (מנחות צז.). חלקו לשנים. תנור שנטמא אין לו טהרה אלא נתיצה, כדכתיב יותץ, ואם נשתייר רובו שלם לאו נתיצה הוא (חולין כח.). שאי אפשר לצמצם. שיהו תאומים, אלא ודאי בחד מינייהו איכא רובא ולא ידעינן בהי מינייהו, הלכך לא פקעה טומאה מינייהו (שם). נמצא מכוון. מצומצם, שאין זו קרובה לו מזו אפילו כמלא חוט (סוטה מה.).

◆

רבינו גרשום (המשך)

אפשר לצמצם מר סבר שהחוט היה דק מרוחו והיה נכנס בקצת החמש עליונות ובקצת מן התחתונות הילכך ליכא לאקשויי מידי: ממדת כלים ממדה הוכח וכו'. ראית בכהו' ב'כן אמות יתר אלמא דבעינן לצמצם כי ההוא שיעורא ש"מ דאפשר לצמצם בידי אדם: מהכא

ליכא למישמע דרחמנא אמר עביד כי היכי דיכלת כמו שאתה יכול לכוין ואף על גב דלא הוי צמצום גמור ולא יהב מידה אלא בציורי בעלמא כדכתיב הכל בכתב וגו': חלקו לשנים. התנור של חרש והן שוין: שניהן טמאים. החלקים דכל חד וחד אמרינן האי נפיש מאידך פלגא לפי שאי אפשר לצמצם בידי אדם לחלוק בצמצום גמור: ושאני תנור דהוי כלי חרס דהואיל ויש בו גומות במקום שבירה רבות נוטה מחלק זה לחלק זה הילכך לא מצמצם ושניהם טמאים: משום דקסבר אפשר לצמצם בידי אדם. דמדידה הויא בידי אדם וקרוב לשניהם כשוה. והאי דכתיב הקרובה אימא אפילו קרובות דשניהם מביאות.

אומר כל שחלוקין ביד כהן. והאי נמי הוי כחלוקין ביד כהן שאם נתערבו הוו תרוייהו ספק בכור לכהן שמא זה נולד אחר הנקבה הילכך כשנטל הכהן אחד מהן הוי איהו חליפין דהאי ופטור כן המתנות ור' מאיר מחייב דבא עליו משני צדדין. שתי נקבות וזכר שאחת ילדה נקבה ושניה זכר ונקבה או כל אחת זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום וכ"ש בידי אדם. שכשמכוונין אדם לצמצם לחלוק דבר שיהיה שוה בצמצום: ריבה דאי ותא יהיב. דמים עליונים למטה ותחתונים למעלה משום דאחרי חוט הנא ואי אפשר לצמצם דלא ידע אי בחמש אמות עליונות או בחמש אמות תחתונות כיון דאי אפשר לצמצם: לא לעולם לא